

*Доценко Г.Є.***МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО КІЛЬКІСНОГО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпро

В статті досліджено методики та підходи до кількісного визначення рівня конкурентоспроможності підприємства. Проаналізовано класифікацію основних методів виконання оцінювання конкурентоспроможності підприємства, які висвітлено в сучасній літературі, виявлено декілька наукових підходів до систематизації факторів впливу на конкурентоспроможність підприємства. Визначено, що за наявності різноманітності технології оцінювання конкурентоспроможності практично застосувати їх в сучасних умовах господарювання можна лише невелику кількість. Незважаючи на те, що універсальної методики всебічного оцінювання конкурентоспроможності підприємств в даний час не існує, використання різних методів дозволяє отримати необхідну довідкову інформацію для розробки шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства. Запропоновано посилити увагу до методу, заснованому на використанні математичного апарата нечітких множин, який враховує нестабільність зовнішніх факторів, значно впливає на рівень конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: оцінювання конкурентоспроможності, методи оцінювання конкурентоспроможності, кількісне визначення конкурентоспроможності, інтегральний показник конкурентоспроможності, підвищення конкурентоспроможності.

Постановка проблеми

Питання оцінювання конкурентоспроможності на практиці широко висвітлюється в економічній літературі поряд з теоретичними дослідженнями сутності конкуренції та конкурентоспроможності. Оцінювання конкурентоспроможності є частиною системи маркетингових досліджень в компанії, яка розуміється як систематичне і об'єктивне виявлення, збір, аналіз, поширення і використання інформації для підвищення ефективності ідентифікації та вирішення маркетингових завдань і використання маркетингових можливостей. Визначення конкурентоспроможності компанії є важливою та невід'ємною частиною діяльності будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності. Це буде одним з перших елементів процесу стратегічного планування його розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій

Сучасні вітчизняні та світові науковці активно вивчають проблематику теоретичної та практичного оцінювання конкурентоспроможності підприємств, наприклад, Азоев Г.Л., Балабанова Л.В., Воронкова А.З., Геєць В.М., Благун І.С., Осіпов П.В., Клекка У., Гальчинський А.С., Портер М., Кросбі П., Мостенська Т.Л., Мюллер Ч., Мандель І., Фатхутдінов Р.А., Піддуб-

на Л.І., Клименко С.М., Омеляненко Т.В., Барабась Д.О., Дуброва О.С., Вакуленко А.В., Ілляшенко С.М., Пономаренко В.С., Гриньова В.М., Хрущ Н.А. та інші. Огляд останніх наукових робіт дозволяє зробити висновок про досить велику кількість комплексних досліджень з питань розвитку та впровадження різних елементів аналізу конкурентоспроможності підприємств і їх продукції.

Метою даної роботи є дослідження та аналіз методичних і практичних підходів до кількісного визначення рівня конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах.

Основні результати дослідження

Технології оцінки конкурентоспроможності містять велику кількість різноманітних приймів, моделей та методів, різного інструментарію. Але практично застосувати в сучасних умовах господарювання можна лише декілька з них. Це пов'язано з їх невідповідністю специфіці конкурентного середовища, недостатньою кваліфікацією окремих керівників промислових підприємств, складністю визначення набору параметрів оцінювання конкурентоспроможності. До того ж єдиного підходу у оцінюванні конкурентоспроможності на даний час не існує.

Спираючись на велику кількість відомих

класифікацій, можна виділити основні методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства (рисунок 1), які в загальному вигляді можна класифікувати за такими ознаками [1]:

- за ступенем охоплення аспектів діяльності підприємства;
- за формою вираження результату оцінювання.

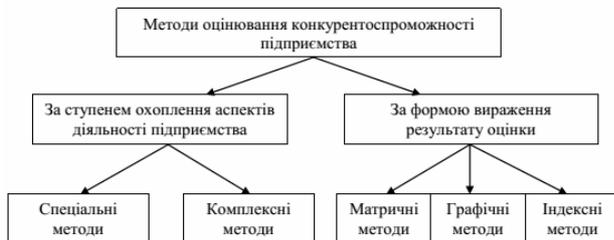

Рис. 1. Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства [1]

За ступенем охоплення аспектів діяльності підприємства методи оцінювання можна згрупувати як спеціальні та комплексні. Спеціальні методи – такі методи, які дозволяють виконати оцінювання конкурентоспроможності підприємства за окремими аспектами його діяльності – виробничий, фінансовий, маркетинговий, інноваційний тощо. Комплексні методи засновані на комплексному підході до виконання оцінювання конкурентоспроможності підприємства.

Форма вираження результату оцінювання містить такі методи оцінювання: матричні, графічні та індексні.

Матричні методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства базуються на використанні матриці-таблиці впорядкованих за рядками і стовпцями елементів.

Більшість графічних методів оцінювання базується на побудові «Багатокутника конкурентоспроможності» за рівнем досяжності конкурентних переваг.

Більш комплексними при оцінюванні конкурентоспроможності підприємств є індексні методи, які враховують велику кількість різноманітних факторів під час здійснення оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства.

При використанні іншого підходу до класифікації методів оцінювання конкурентоспроможності їх можна умовно розподілити на дві великі групи: якісні та кількісні. Класифікація методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства надана на рис. 2 [2].

До якісних методів відносять метод профілів і модель М. Портера. Суть методу профілів або багатокутника конкурентоспроможності полягає в порівняльному оцінюванні конкурентоспроможності шляхом порівняння графічних

профілів конкурентоспроможності. Модель М. Портера передбачає побудову матриці на основі концепції конкурентної стратегії, при цьому увага приділяється не тільки задоволенню потреб споживачів, а й сила конкуренції на ринку.

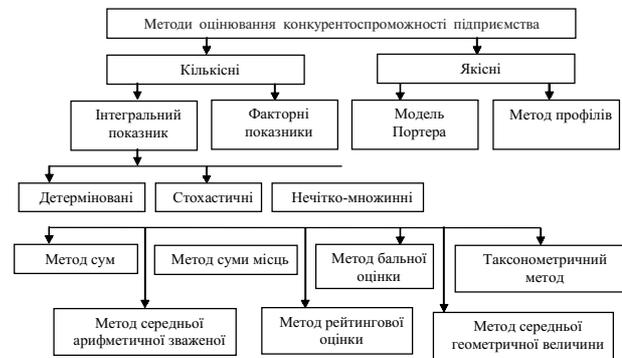

Рис. 2. Класифікація методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства [2]

На відміну від якісних, кількісні методи дозволяють зробити узагальнене оцінювання конкурентоспроможності. При цьому кількісні методи, за видом показника, умовно можна поділити на методи з інтегральним показником і факторними показниками. Найбільше поширення на практиці знайшли якісні методи, засновані на інтегральному показнику. До них належать детерміновані, стохастичні та нечітко-множинні методи.

Інтегральний показник конкурентоспроможності визначають як середню зважену величину за формулою (1):

$$K = (a_1 + a_2 + a_3 + a_4 + a_5) \sqrt[5]{l_1^{a_1} \cdot l_2^{a_2} \cdot l_3^{a_3} \cdot l_4^{a_4} \cdot l_5^{a_5}},$$

де a_1, a_2, a_3, a_4, a_5 – коефіцієнти вагомості показників ефективності; l_1, l_2, l_3, l_4, l_5 – приватні показники ефективності.

Оцінювання конкурентоспроможності підприємства здійснюється за певними взаємопов'язаними етапами. Конструктивно цей процес наданий у вигляді типової схеми оцінювання конкурентоспроможності на рис. 3 [3].

Для адекватного оцінювання конкурентоспроможності використовуються такі принципи оцінювання [4]:

1. Принцип науковості при оцінюванні конкурентоспроможності необхідно використовувати наукові методи, володіти методикою, знати предмет оцінювання.

2. Принцип цільового призначення-метою оцінювання конкурентоспроможності може бути пошук шляхів розвитку та управління, встановлення закономірностей, контроль тенденцій процесу зміни конкурентоспроможності, викорис-

тання потенціалу та його ефективний розподіл.

3. Принцип різноманітності, повноти і системності при вимірюванні конкурентоспроможності важливо використовувати не тільки доступні вимірювані характеристики, а максимально враховувати систему показників.

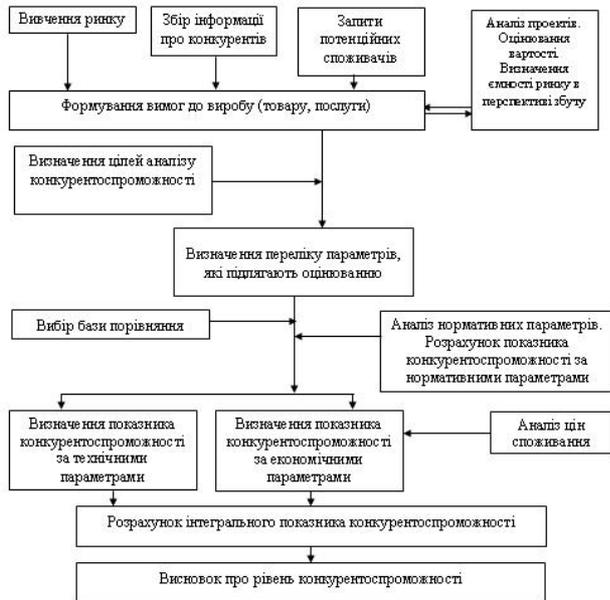

Рис. 3. Типова схема оцінювання конкурентоспроможності підприємства [3]

4. Принцип універсальності – можливість застосування процедури оцінювання конкурентоспроможності до різних об’єктів, наявність порівнянних результатів оцінювання.

5. Принцип критеріальної визначеності це констатація специфіки показника конкурентоспроможності, що підлягає оцінюванню.

6. Принцип кількісної визначеності оцінювання – кількісні оцінювання конкурентоспроможності дають точну інформацію і дозволяють порівнювати, синтезувати, вловлювати зміни оцінювань.

7. Принцип поєднання оцінювання стану і змін оцінювання повинне дозволити не тільки враховувати стан чинників конкурентоспроможності, але і тенденції їх зміни.

8. Принцип незалежності оцінювання конкурентоспроможності повинна бути об’єктивною, ізольованим від особистісних відносин.

Яким би не було оцінювання за своєю процедурою, об’єкта, конструкції, воно завжди зводиться до певних показників, які характеризують її відносну визначеність, закінченість, кількісне вираження, можливість використовувати в якості стимулювання та ін.

Незважаючи на те, що універсальної мето-

дики всебічного оцінювання конкурентоспроможності підприємств в даний час не існує, використання різних методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства дозволяє отримати необхідну довідкову інформацію для розробки шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновок

Отже, можна зробити висновок, що підприємства можуть ефективно функціонувати та розвиватись лише за умов підвищення конкурентоспроможності. З наданого вище аналізу методів оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств, які найбільш часто використовуються в практиці, можна зробити такий висновок, що основними недоліками досліджених методів є фокусування уваги переважно на один аспект діяльності підприємства без урахування його специфіки, або навпаки, фокусування уваги на конкурентні переваги підприємства, без урахування його поточного рівня показників. У зв’язку з чим, вибір методу, за допомогою якого буде здійснене оцінювання конкурентоспроможності підприємства, повинен залежати виключно від галузевих особливостей діяльності підприємства і фактичного його стану.

Також до недоліків більшості методів необхідно віднести суб’єктивізм кожного з них. Використання думки експертів при здійсненні оцінювання конкурентоспроможності підприємств значно знижує науковий підхід і може призвести до неточного, а в деяких випадках навіть до помилкового, оцінювання рівня конкурентоспроможності, що в свою чергу може призвести до неправильного прийнятої стратегії розвитку підприємства і до неефективного використання своїх конкурентних переваг.

Отже, найбільшу увагу в ситуації, що склалася в Україні, заслуговує метод, заснований на використанні математичного апарата нечітких множин, так як даний метод враховує нестабільність зовнішніх факторів. Застосування методу доцільно з метою виключення суб’єктивного фактора, що знижує стійкість і достовірність результатів оцінювання та можливості його застосування при оцінюванні рівня конкурентоспроможності промислового підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мануйлович Ю.М. Маркетингове управління підвищенням конкурентоспроможності машинобудівних підприємств: Дис...канд. екон. наук: 08.00.04. – Хмельницький.: ХНУ, 2015. – 228 с.
2. Аблаев А.Р., Аблаев Р.Р. Выбор метода оценки конкурентоспособности предприятия // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 130/2012. Серія: Економіка і фінанси. Сев-

стополь, 2012. – С.3-7.

3 Завьялов П.С. Маркетинг в схемах, рисунках, таблицах: учеб. пособие. М.: ИНФРА-М, 2000. 226 с.

4 Чайникова Л.Н., Чайников В.Н. Конкурентоспособность предприятия: учебное пособие. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 192 с.

Надійшла до редакції 25.10.2016

Рецензент: д.е.н., доц. Л.Д. Гармідер

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К КОЛИЧЕСТВЕННОМУ ОПРЕДЕЛЕНИЮ УРОВНЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Доценко А.Е.

В статье исследованы подходы к количественному определению уровня конкурентоспособности предприятия. Проанализирована классификация основных методов выполнения оценки конкурентоспособности предприятия, которые освещены в современной литературе, выявлено несколько научных подходов к систематизации факторов влияния на конкурентоспособность предприятия. Выявлено, что при наличии разнообразия технологии оценки конкурентоспособности практически применить их в современных условиях хозяйствования можно только несколько. Несмотря на то, что универсальной методики всесторонней оценки конкурентоспособности предприятия на данный момент не существует, использование разных методов позволяет получить необходимую информацию для разработки путей повышения конкурентоспособности предприятия. Предложено усилить внимание к методу, основанному на использовании математического аппарата нечетких множеств, который учитывает нестабильность внешних факто-

ров, дает значительное влияние на уровень конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: оценка конкурентоспособности, методы оценки конкурентоспособности, количественное определение конкурентоспособности, интегральной показатель конкурентоспособности, повышение конкурентоспособности.

METHODOLOGICAL APPROACH TO THE QUANTITATIVE DETERMINATION OF THE LEVEL OF ENTERPRISES COMPETITIVENESS

Dotsenko A.E.

In the article the methods and approaches to quantify the level of competitiveness. Classification analyzed the main methods of performance evaluation of the competitiveness of enterprises covered in modern literature revealed several scientific approaches to systematize the factors influencing the competitiveness of enterprises. Determined that the presence of a variety of technology assessment of the competitiveness of practically apply them in the contemporary economy is only a small amount. Despite the fact that universal comprehensive evaluation methodology competitiveness of enterprises currently do not exist, the use of different methods will get the necessary background information to develop ways to improve competitiveness. A greater attention to methods based on the use of mathematical apparatus of fuzzy sets that takes into account the volatility of external factors has a significant impact on competitiveness.

Keywords: assessment of competitiveness, methods for assessing competitiveness, methods for assessing competitiveness, quantification of competitiveness, integral index of competitiveness, improve competitiveness.